

МОДУЛЬ	2.	МІКРОЕКОНОМІКА
Тема	6.	I
ФІРМА	В СИСТЕМІ	ДОМОГОСПОДАРСТВО РИНКОВИХ ВІДНОСИН

План

- 1. Домогосподарство: сутність та функції в ринковій економіці. Доходи та витрати домогосподарства як споживача.**
- 2. Економічна поведінка домогосподарства як споживача. Закон спадної граничної корисності. Рівновага домогосподарства як споживача.**
- 3. Фірма в системі ринкових відносин. Теорії фірми. Види фірм.**
- 4. Капітал фірми. Рівновага фірми як виробника.**

1. Домогосподарство: сутність та функції в ринковій економіці. Доходи та витрати домогосподарства як споживача

Домогосподарство

Домогосподарство –

одна особа чи група осіб, які мають загальний бюджет та приймають рішення, як його оптимально використати на придбання товарів на ринку для забезпечення належного рівня споживання

Домогосподарство -

відокремлений суб'єкт ринку, що здійснює економічний вибір з метою максимального задоволення потреб в умовах обмеженості доходу та певного рівня ринкових цін

Функції:

споживча, заощаджувальна, виробнича, відтворювальна, забезпечення формування та накопичення людського капіталу як сукупності знань, навичок, здатностей та умінь, здоров'я і соціальних зв'язків певної особи

Доходи:

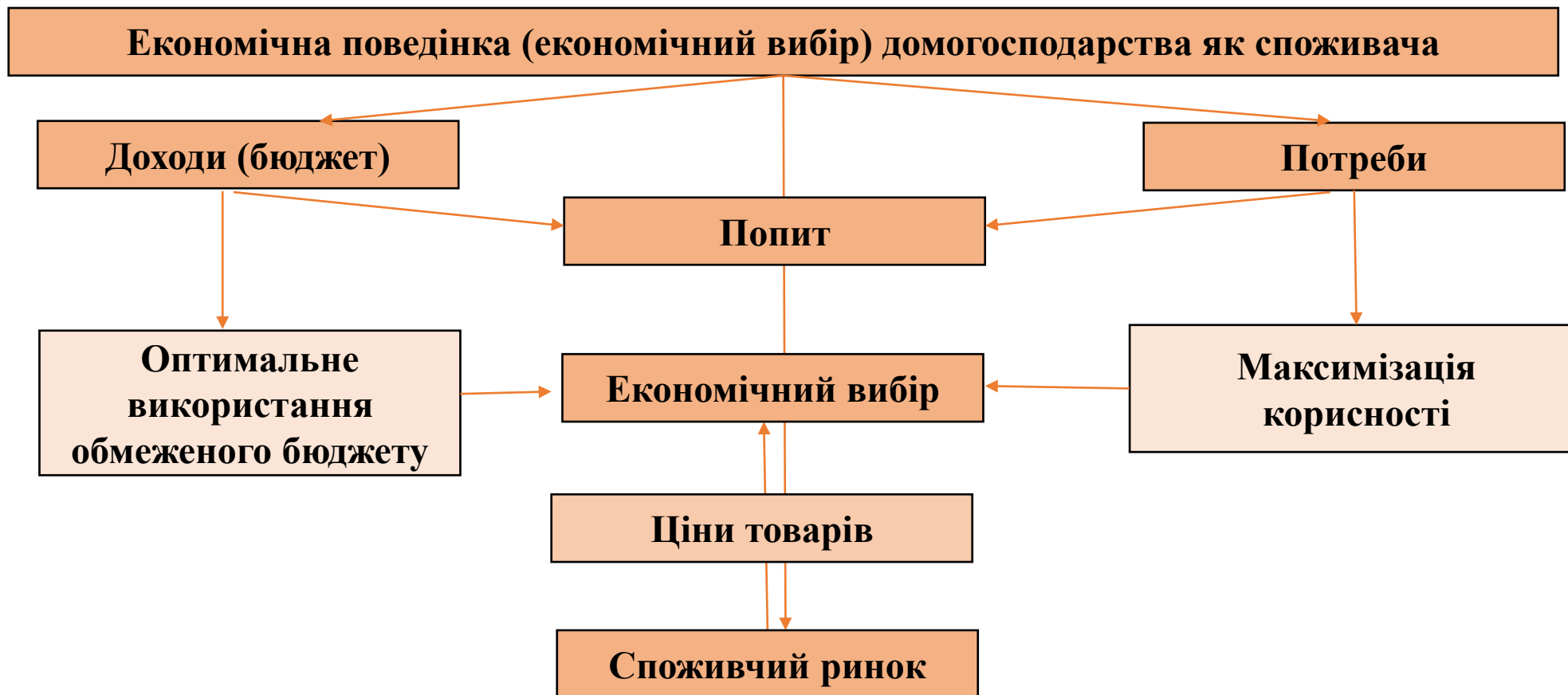
зарплата, відсоток, рента, прибуток (факторні доходи)

Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство 2019 рік
8712,30 грн

Структура сукупних витрат домогосподарств, %

Споживчі сукупні витрати	94,8	
продукти харчування та безалкогольні напої	50,1	
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,3	
непродовольчі товари та послуги	41,4	
в тому числі		
одяг і взуття	4,6	
житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	17,5	
предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла		1,4
охорона здоров'я	2,7	
транспорт	3,8	
зв'язок	2,9	
відпочинок і культура	1,5	
освіта	1,6	
ресторани та готелі	2,6	
різні товари і послуги	2,8	
Неспоживчі сукупні витрати	5,2	
Довідково: оплата житла, комунальних продуктів та послуг		16,2

2. Економічна поведінка домогосподарства як споживача. Закон спадної граничної корисності. Рівновага домогосподарства як споживача

Економічний вибір домогосподарства як споживача:

надання домогосподарством переваги певним товарам та відмова від інших з метою **максимізації корисності** в умовах **обмеженості бюджету** та **певного рівня цін** на споживчому ринку. При цьому домогосподарство постійно здійснює вибір між споживанням і заощадженнями.

Корисність – ступінь задоволення потреби при споживанні економічного блага

Граничність корисність (MU) – додаткове задоволення потреби при споживанні додаткової одиниці блага

Корисність вимірюють у одиницях кількісного показника «ютиль» (U).
Чим більше ютилів, тим більше корисність

Домогосподарство (споживач) здійснює вибір між двома наборами споживчих благ шляхом вимірювання їх корисності на основі **відносної шкали**, яка демонструє уподобання споживача або ранг блага, яке споживається. Визначається, який набір є кращим.

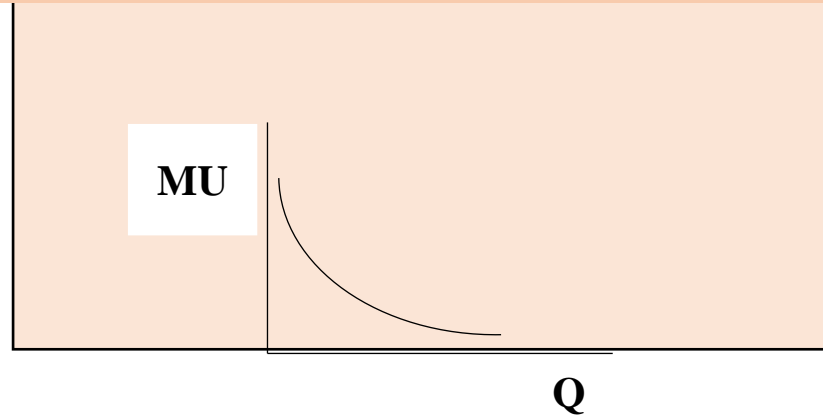
Загальна корисність (TU) – сукупна корисність від споживання всіх одиниць блага (Q)

Кардиналістська (кількісна) теорія корисності

Ординалістська (порядкова) теорія корисності

Теорії корисності

Закон спадної граничної корисності (I закон Г. Г. Госсена): гранична корисність (MU) кожної додаткової одиниці блага (Q), що споживається, зменшується

Рівновага домогосподарства як споживача: максимізація загальної корисності в умовах бюджетних обмежень та певного рівня цін на споживчому ринку

Правило максимізації корисності (II закон Г. Г. Госсена):

споживач максимізує корисність (MU), якщо грошовий дохід розподіляється таким чином, щоб гранична корисність у розрахунку на одиницю вартості товарів (P) була однаковою (MU/P):

$$MU_1 / P_1 = MU_2 / P_2 \dots = \dots MU_n / P_n$$

3. Фірма в системі ринкових відносин. Теорії фірми. Види фірм

Фірма - відокремлений суб'єкт ринку, що здійснює економічний вибір з метою максимізації прибутку в умовах обмеженості ресурсів та певного рівня цін на ресурсних ринках

Інституціональні теорії (контрактний підхід):
коаліція власників ресурсів на основі довгострокових контрактів з метою мінімізації трансакційних витрат

Еволюційна теорія:
економічна система як сукупність суб'єктів, поведінку яких визначають певні внутрішні правила, функціонування якої є еволюційним процесом, що охоплює стадії життєвого циклу фірми: заснування, розвиток, зрілість, розпад

Теорія ігор (стратегічний підхід):
поведінка фірми активно впливає на її зовнішнє середовище, що забезпечує досягнення поставленої мети бізнесу

Економічна теорія організацій:
одиниця координації, яка поряд з ринковим механізмом координації (або додатково до нього) забезпечує алокацію ресурсів

Класичні, неокласичні теорії (технологічний підхід):
одиниця підприємницької діяльності, виробнича одиниця, що перетворює обмежені ресурси на продукт з метою отримання прибутку

Теорії нової фірми:
Інтелектуальна підприємницька організація, що навчається; віртуальна організація, ознаками якої є використання інформаційних технологій, зовнішніх та внутрішніх мереж

Теорії фірми

Основні функції фірми: 1) виробнича – трансформація ресурсів у продукт; 2) маркетингова – створення ринкових переваг бізнесу; 3) матеріально-технічного забезпечення виробничого процесу засобами виробництва; 4) збутова – реалізація продукції, послуг тощо; 5) фінансова – забезпечення бізнесу фінансовими ресурсами та спрямування їх руху на досягнення його цілей; 6) інвестиційна – залучення та здійснення інвестицій; 7) інноваційна - залучення, створення і впровадження нововведень; 8) організаційно-управлінська – організація та управління господарською діяльністю; 9) соціальна – забезпечення соціального розвитку фірми, регіону; 10) екологічна – здійснення природоохоронних заходів

Види фірм (підприємств)

Залежно від форм власності в Україні:

- приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);
- підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності – виробничі кооперативи, підприємства споживчої кооперації, підприємства громадських та релігійних організації та ін.);
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання суб'єктів різних форм власності).
- спільне комунальне підприємство, що діє на договірних засадах спільного фінансування (утримання) відповідними територіальними громадами - суб'єктами співробітництва.

Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду:

- *унітарні підприємства*, що створюються одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно закону статутний фонд, не поділений на частки (паї) – державні, комунальні підприємства, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або приватної власності засновника;
- *корпоративні підприємства*, що створюються двома або більше засновниками за їх спільним рішенням, діють на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників - кооперативні підприємства, господарські товариства та ін.

Види підприємств за показниками господарської діяльності (балансова вартість активів; чистий дохід від реалізації продукції; середня кількість працівників)

Мікропідприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передуює звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв: балансова вартість активів - до 350 тис. євро; чистий дохід від реалізації продукції - до 700 тис. євро; середня кількість працівників - до 10 осіб.

Малі підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передуює звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв:

балансова вартість активів - до 4 млн євро; чистий дохід від реалізації продукції - до 8 млн євро; середня кількість працівників - до 50 осіб.

Середні підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передуює звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв:

балансова вартість активів - 4-20 млн євро; чистий дохід від реалізації продукції - 8- 40 млн євро; середня кількість працівників - 50 -250 осіб.

Великі підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передуює звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв: балансова вартість активів - понад 20 млн євро; чистий дохід від реалізації продукції - понад 40 млн євро; середня кількість працівників - понад 250 осіб.

1. Капітал фірми. Рівновага фірми як виробника

–сума коштів, яка необхідна для започаткування та ведіння бізнесу;
–вартість ресурсів, використання яких у бізнесі забезпечує створення нової вартості та отримання прибутку.

Капітал фірми

Види капіталу за джерелами коштів

Власний капітал:

формується за рахунок власних джерел фінансування діяльності фірми - внески засновників (учасників) бізнесу, прибуток, що інвестується у бізнес. Кошти, що інвестовані у власний капітал, не мають строку повернення. Складовою власного капіталу фірми є статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (партнерів) до власного капіталу підприємства.

Функції власного капіталу фірми: фінансування бізнесу, відповідальність за зобов'язаннями, компенсації збитків, гарантування кредитоспроможності, фінансування ризику, розподіл доходів і активів

Запозичений капітал:

формується за рахунок запозичених фірмою коштів. Це сукупний обсяг фінансових зобов'язань фірми (банківські кредити, кредиторська заборгованість фірми).

Кругооборот капіталу – це послідовний рух капіталу, що охоплює стадії його авансування (інвестування) на придбання(найму) ресурсів виробництва (сфера обігу), використання у виробництві з метою створення вартості та її зростання (сфера виробництва), реалізації виробленого товару (сфера обігу). У процесі кругообороту капітал послідовно набуває грошову, виробничу і товарну форми.

$G-T...V...T'-G'$

$$G' = G + \Delta G$$

Оборот капіталу - рух капіталу фірми з моменту його авансування до повного повернення підприємцю авансованої вартості

Види капіталу за характером обороту

Основний капітал:

- функціонує, не змінюючи натурально- речової форми, протягом багатьох виробничих циклів,
 - вартість основного капіталу переноситься на вартість продукції частинами, в міру його зношування.
- Натурально-речова форма - будівлі, споруди, обладнання, транспортні засоби тощо

Оборотний капітал:

- 1) оборотний капітал виробництва, який використовується та втрачає натурально-речову форму протягом одного виробничого циклу, вартість якого повністю включається у вартість продукції;
- 2) оборотний капітал сфери обігу, що використовується у процесі реалізації продукції – готова продукція, гроші.

Види зношування основного капітала залежно від його основних чинників:

фізичне зношування - зменшення вартості (знецінення) основного капітала внаслідок втрати (часткової або повної) його об'єктами функціональних характеристик у процесі використання чи зберігання

моральне зношування – передчасне, до закінчення строку корисного використання зменшення вартості (знецінення) об'єктів основного капітала:

1) зростання продуктивності праці у галузях, що вироблюють аналогічні засоби праці, і обумовленого цим їх здешевлення, що потребує переоцінки об'єктів основного капітала відповідно до нових цін - **моральне зношування основного капіталу 1 типу**;

2)) науково-технічного розвитку, який характеризується появою нових засобів праці з кращими функціональними властивостями, що призводить до втрати вартості об'єктами основного капіталу та їх модернізації або заміни на більш ефективні - **моральне зношування основного капіталу 2 типу**.

Вартість зношування основного капіталу **амортизується** – поступово переноситься на вартість виробленої продукції (послуг, робіт). Амортизаційні відрахування є джерелом коштів для відновлення (повного або часткового) основного капіталу.

Основні методи амортизації основного капіталу фірми, що застосовуються в Україні

Прямолінійний метод, за яким амортизаційні відрахування здійснюються рівними сумами протягом усього встановленого державою мінімально дозведеного терміну корисного використання певних груп об'єктів основного капіталу

Метод зменшення залишкової вартості, який передбачає розрахунок амортизаційних відрахувань від залишкової вартості об'єкта основного капіталу

Метод прискореного зменшення залишкової вартості, за яким амортизаційні відрахування, що розраховані методом зменшення залишкової вартості, подвоюються

Вартість основного капіталу фірми

Первісна вартість – вартість придбання та введення у дію об'єктів основного капіталу

Залишкова вартість - різниця між первісною вартістю і накопиченою сумою вартості зношування об'єктів основного капіталу

Інтелектуальний капітал фірми: капіталізовані знання, використання яких у підприємницькій діяльності забезпечує зростання вартості та отримання прибутку

Людський капітал фірми: знання, здібності, навички, досвід працівників. *Складові:* біофізичний капітал як життєві ресурси особи, що розглядаються у контексті здатності до створення вартості; *інтелектуальний капітал* – сукупність невідчужуваних інтелектуальних ресурсів людини; *соціальний капітал* – соціальні ресурси особи, потенціал соціальної взаємодії

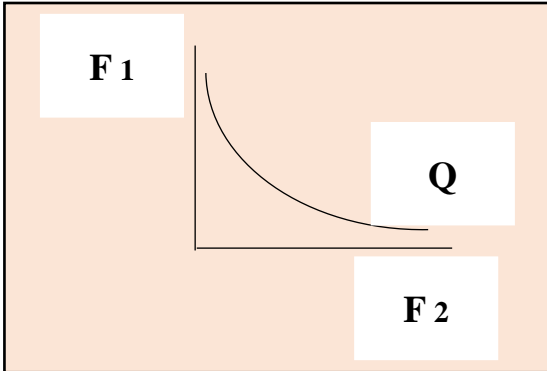
Структурний капітал: неперсоніфіковані інтелектуальні ресурси фірми. *Складові:* організаційний капітал - нематеріальні інтелектуальні активи підприємства; *мережевий капітал* – накопичені і використовувані підприємством стійкі відносини з партнерами, клієнтами, громадськими організаціями та державними установами, його складовими є *клієнтський та партнерський капітали*.

Капітал процесів

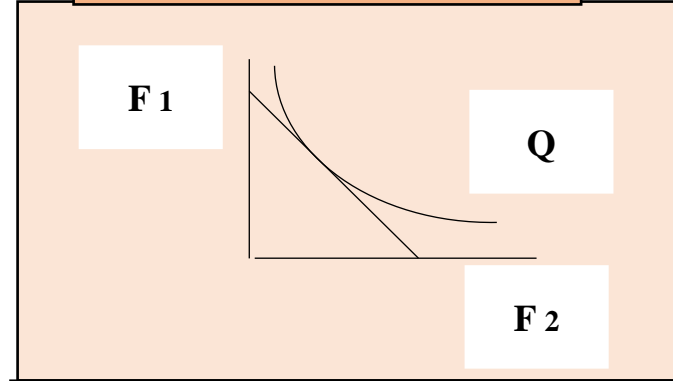
Капітал інновацій

Рівновага фірми як виробника

Ізокванта: крива, що демонструє різні варіанти комбінації ресурсів (F_1 , F_2), які можна використовувати для випуску певного обсягу продукту (Q)

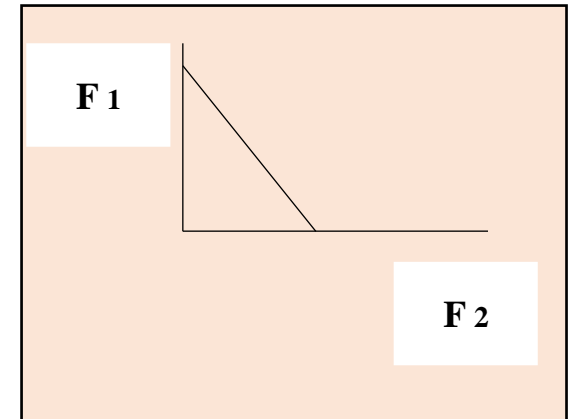

Рівновага

Фірма максимізує обсяг виробництва у точці дотику ізокванти та ізокошти

Ізокошта: лінія, що демонструє варіанти комбінації ресурсів, які може придбати фірма за ринковою ціною відповідно до її бюджету за умов його повного використання

Рівновага фірми як виробника: максимізація випуску продукції в умовах бюджетних обмежень та певного рівня цін на ресурсних ринках